

G 1 1 7 4
12/12/1969

IMPRIMATUR

Dr A. C. RAMSELAAR
a. h. d.

Apeldoorn, 25-3-1949

EEN BLIK IN DE HISTORIE

Br
204
12

Oude en heilzame banden.

In het jaar 1084 had de H. Bruno van Keulen in het gebergte bij Grenoble in Frankrijk de grondslag gelegd van de beroemde Grande Chartreuse en tegelijk van de strenge Orde der Kartuizers. Al spoedig ontstonden naast dit grote moederklooster tal van andere huizen dezer monniken. Het heeft echter tot de 14de eeuw geduurd vooraleer ook op het grondgebied van het tegenwoordige Nederland en België — in de Nederlanden dus — vestigingen zijn ontstaan. In het algemeen heeft de Orde zich juist in die 14de eeuw sterk uitgebreid. Niet minder dan 107 kloosters zag men in Europa in dat tijdvak ontstaan, nadat er in de twee voorgaande eeuwen reeds 72 waren tot stand gekomen. Deze uitbreiding in de Nederlanden is ook in de 15de eeuw in een snel tempo blijven doorgaan. In het eerste kwart van de 16de eeuw had de Orde van Sint-Bruno haar grootste uitbreiding bereikt. Onder het generalaat van de Nederlandse prior der Grande Chartreuse Willem Bybau van Thielt in 1521 telde zij omstreeks 206 kloosters. Onze lage landen hadden in dit aantal verhoudingsgewijs een zeer groot aandeel. Niet minder dan 20 kartuizerkloosters hebben hier gebloeid. Daarvan stonden er elf ten zuiden en negen ten noorden van de huidige Nederlands-Belgische grens. Het Nederlandse element was dus oudtijds in de Orde ruim vertegenwoordigd en heeft vooral in de late middeleeuwen een belangrijke en invloedrijke plaats ingenomen. Want

.RG-Antw.

ook buiten ons taalgebied, vooral langs de Rijn tot in Basel en verder in Frankrijk vond men hier en daar Nederlandse monniken en prioren onder de bewoners der kartuizen.

Drie maal heeft in deze eeuwen een Nederlander aan het hoofd gestaan van de gehele Orde. De Nijmegenaar Jan van Roosendaal namelijk is van 1463 tot 1472 prior van de Grande Chartreuse geweest. Het getuigde van de buitengewone geestes- en lichaamskracht van onze landgenoot, dat men hem nog op 81-jarige leeftijd tot deze gewichtige post riep. Trouwens dat bereiken van een hoge leeftijd is karakteristiek onder de zonen van Sint Bruno. De reeds genoemde Willem Bybau, een Vlaming, werd in 1521 van het prioraat te Geertruidenberg ontheven om dat van de Grande Chartreuse te aanvaarden. Hij is tot zijn dood in 1535 generaal der Orde gebleven. Later is deze waardigheid nog bekleed door de Leidenaar Pieter Marnef (1540—1545).

Opkomst in de Nederlanden.

Het begin der 14de eeuw zag in nauwelijks vijftien jaren tijds niet minder dan zes kartuizerkloosters ontstaan in het kleine Vlaanderen. In 1314 stichtte men het eerste klooster te Herne bij Edingen (O. L. Vr. Kapelle). Daarna zijn gevolgd Genadedal bij Brugge, Sint Catharina op het Kiel bij Antwerpen, de kartuize van Sint-Jansberg te Zeelhem bij Diest, die van Sint Maartensbosch bij Geeraardsbergen en Koningsdal bij Gent. De toenmalige Hollandse bodem werd bereikt in 1336 door de stichting van een klooster onder Raamsdonk bij Geertruidenberg, op het einde dier eeuw gevolgd door een nieuwe vestiging nabij Amsterdam en tenslotte in 1469 nog door Sint Bar-

tholomeusdal buiten de Waterslootpoort te Delft. In het oude Gelre was in 1342 het bekende klooster Monnikhuizen bij Arnhem tot stand gekomen, terwijl omstreeks 1369 een aanvang is gemaakt met de stichting van de Roermondse kartuize. Intussen hadden zich te St. Andries bij Brugge ook Kartuizer zusters neergezet en was op de Mont-Cornillon buiten Luik het huis der H.H. Apostelen verrezen. Te Chercq bij Doornik kwam omstreeks 1384 een convent zich vestigen. Enige jaren later ontstond Nieuwlicht aan de Vecht buiten Utrecht, een eeuw later gevolgd door de Zonneberg bij Kampen. Ook Zeeland bleef niet achter en verkreeg in 1434 een kartuizerklooster te Noordgouwe bij Zierikzee. Vrij laat heeft het oude hertogdom Brabant de Kartuizers zien komen, namelijk in de 2de helft der 15de eeuw en wel achtereenvolgens te Scheut, te Vught en te Leuven. De tweede helft van de 16de eeuw heeft voor de Kartuizers in de Nederlanden gevoelige verliezen meegebracht. Bijna al hun kloostergebouwen hier te lande en in België zijn toen in de troebelen der Reformatie verwoest. Reeds in 1544 had het klooster bij Antwerpen dit lot ondergaan, waarna het convent zich binnen Lier heeft gevestigd. Zo zijn in de zeventiger jaren der 16de eeuw de kartuizen bij Amsterdam, Delft, Kampen, Utrecht, Arnhem, Zierikzee, Geertruidenberg en Vught ten onder gegaan. De kloosters in het Zuiden hebben zich echter van deze wederwaardigheden kunnen herstellen, waarbij sommige zich hebben verplaatst. Aldus zijn de monniken van Scheut metterwoon binnen Brussel gekomen, die van Sint-Andries en van Sint-Kruis binnen Brugge en die van Vught binnen Antwerpen. Bij Nieuwpoort kwam een uit Engeland uitgeweken convent wonen. Op het gebied van het tegenwoordige Nederland was dus

alleen het klooster van Roermond blijven voortbestaan. Op het einde van de 18de eeuw is de Orde ook hier en in de Zuidelijke Nederlanden geheel verdwenen tengevolge van de maatregelen van keizer Joseph II en van de Franse revolutie.

Als Mozes met opgeheven handen.

De stormen der eeuwen hebben bij de Kartuziers nooit een ernstige verslapping van de strenge regeltucht veroorzaakt. *Cartusia numquam reformata quia numquam deformata*, luidt het in een oud gezegde. De Orde van Sint Bruno behoefde nimmer een herziening van de kloostertucht te ondergaan, omdat zij nimmer in dat opzicht een inzinking heeft gekend. Wij denken aan de lof, welke de grote Ruusbroec in de 14de eeuw aan de Kartuziers heeft gebracht. Inderdaad waren er tijden, waarin zij te midden van de Kerk, te midden van onze voorvaderen stonden als Mozes met de opgeheven handen. De opkomst van de zo heilzame geestelijke stroming tegen het einde van genoemde eeuw, welke in onze gewesten bekend is onder de naam van de moderne devotie en welke in de „Navolging van Christus” haar volmaakte formulering heeft gevonden, is wellicht voortgesproten en zeker ten sterkste bevorderd van uit die brandpunten van geestelijk leven, de Nederlandse kartuizerkloosters. Het klooster Monnikhuizen bij Arnhem bijvoorbeeld is voor Geert Groote geweest wat de kartuize te Keulen later is geworden voor de H. Petrus Canisius en voor Nicolaas van Esch en wat de kartuize te Londen later is geweest voor de H. Thomas More. Meermalen inspireerden en steunden oudtijds de in stilte en afzondering levende Kartuziers met alle hun ten dien-

ste staande middelen de noodzakelijke hervorming van andere kloosters en kloosterorden. Het geestelijk leven stond hier in hun conventen op een hoog peil. In hun cellen werden ascese en mystiek intens beoefend door mannen, wier roep tot in de wereld van hun tijd, ja van alle tijden doordrong. Hun geestelijke invloed was daarom groot. Zij vooral hebben leiding gegeven aan de mystiek in de Nederlanden. Zelfs daarbuiten reikte de uitstraling der Nederlandse zonen van Sint Bruno ver. Velen hunner vond men, ook als kloosteroversten, in de Duitse kloosters, vooral in het Rijngebied. Ook in de Franse huizen en zelfs in Engeland en Italië leefden hier en daar gedurende de late Middeleeuwen Nederlanders. Hun kloosters bezaten aanzienlijke boekerijen. Zij hebben zich ijverig toegelegd op het afschrijven en versieren van boeken.

Een reeks van bijzondere figuren heeft er voor de Reformatie in de cellen van onze kartuizerkloosters geleefd. De plaatsruimte laat niet toe deze hier ten voeten uit te tekenen. Wij noemen slechts enkele namen: Hendrik van Egger van Kalkar, Hendrik van Coesfeld, Herman Steenken, Willem van Apsel, Gerrit van Schiedam, Jacob van Gruitrode, Hendrik van Hessen, Albert Kivet, Pieter Doorlant en te Roermond Bartholomeus van Maastricht en de beroemde Dionysius van Ryckel. Deze laatste wordt hierna nog afzonderlijk aan de lezer voorgesteld. Ook in de eerste helft der 16de eeuw, toen de Orde het hoogtepunt van haar uitwendige bloei had bereikt, bleven vele conventen ondanks de afzondering, welke de regel meebracht, een bewonderenswaardige warmte ontwikkelen. In het bijzonder trok in dit opzicht de Keulse Kartause de aandacht. Deze heeft in de geloofsstrijd, die zich bij het baanbreken van de nieuwe tijd begon te open-

baren, in de voorste linie geijverd voor een hervorming der Kerk en van Haar leden en weerstand geboden aan de nieuwe leer. Het Keulse convent genoot daarbij de krachtige aanmoediging en de steun van de Grande Chartreuse, waar de Nederlanders Willem Bybau en Pieter Marnef als generale oversten der Orde hebben gezeteld.

De kloostercommuniteit van Keulen bestond in die tijd der Contra-reformatie voor meer dan twee derden uit Nederlanders, vooral uit Brabant. Onder de voortreffelijke leiding van de prioren Pieter van Blommevenne uit Leiden (1506—1536) en Gerrit Kalkbrenner uit Hamont (1536—1566) bezorgden de Keulse Kartuziers toen nevens vele andere geschriften een ontelbare reeks werken van Dionysius de Kartuizer in druk. Deze reusachtige uitgeversarbeid geschiedde onder de energieke stuwning van de vicaris Dom Dirk Loer van Stratum († 1554).

Zo was toen de Kartause van Keulen een hoogst merkwaardig en invloedrijk centrum van nieuw opbloeiend geestelijk leven. In de schaduw van dit huis leefden daar ook de Oisterwijker Nicolaas van Esch en de jonge Petrus Canisius. De vèrziende monniken schonken krachtige steun en bescherming aan de opkomende Societeit van Jezus. De Grande Chartreuse volgde dit voorbeeld. Om de apostolische arbeid der zonen van Sint-Ignatius te bevorderen en te bevruchten door offers en gebed besloot het Generaal Kapittel der Grande Chartreuse met de jonge Orde der Jezuiten een gebedsgemeenschap aan te gaan. Het biddend leger der Strijdende Kerk achter de fervente actieve Orde, die in de branding dier tijden uit Haar was ontstaan: Maria en Martha.

De Kartuziers van het oude Keulen zijn aldus in de 16de eeuw de fakkeldragers geweest van een hoogstaand religieus leven. Het klooster vervulde toen ook een voorname

rol naar buiten. Geheel Westelijk Europa voorzagen zij van degelijke geestelijke lectuur. Via Keulen heeft zo de Nederlandse mystiek ingewerkt op de wereld-literatuur dier tijden. De door de Keulse monniken ontwikkelde spiritualiteit werd naar alle windstreken verspreid. Op deze wijze schonken zij het goede, hetwelk zij zelf bewaarden en hadden ontvangen, niet alleen aan de Nederlanden en aan Duitsland terug, maar het werd bewonderd en geprezen en deed zijn werk ver buiten de grenzen dezer landen.

Dionysius de Kartuizer.

Vijfhonderd jaren geleden leefde in het kartuizerklooster van O. L. Vr. van Bethlehem te Roermond de vermaarde Dionysius van Ryckel. Geboortig uit de omgeving van de Limburgse stad Sint-Truiden had hij hier in 1423 het kleed van Sint Bruno ontvangen. Hij is de glorie van het Roermondse convent geworden en een der markantste figuren onder zijn Nederlandse medebroeders in de 15e eeuw. Ondanks zijn afzondering, zijn gemis aan uiterlijke gaven en zelfs een spraakgebrek trok hij weldra in de gehele beschaafde wereld van zijn tijd de aandacht als mysticus en geleerde. Dionysius de Kartuizer noemde men hem en zijn faam verspreidde zich wijd en zijd. Om zijn extasen werd hij betiteld als „doctor ecstaticus”. Met vorsten en prelaten onderhield hij betrekkingen. Hij wilde hun vraagbaak zijn met het enig doel de waarachtige hervorming der Kerk in hoofd en leden te bevorderen en de Christenheid tot inkeer te doen komen.

God had hem in zijn extasen de tuchtigende en louterende rampen geopenbaard, die de wereld zou moeten

ondergaan als geen verbetering intrad. Door onbarmhartige boetplegingen deed Dionysius de hemel geweld aan. Heel het mensdom droeg hij in zijn liefdewarm monnikshart.

Wat ging er om in de wereld toen de beroemde Kartuizer zijn cel bewoonde in het stille klooster te Roermond? Wij kunnen het zo treffend geschetst vinden in zijn geschriften, welke getuigen van zijn grote bezorgdheid voor de noden der Kerk en voor de gevaren, welke toenmaals de Christenheid bedreigden van de kant van ketters, van tyrannen en vooral van de met het brutaalste geweld naar het Westen opdringende Turken.

In de oudste uitgave van Dionysius' werken vindt men een indrukwekkende prent van Anton Woensam. De compositie is een weergave in beeld van een bekend visioen, dat de grote Kartuizer heeft gehad en dat hij zelf ons verhaalt met de volgende woorden: „En daarom begon hij door een brandende liefde bewogen wederom tot de Heer te bidden voor het algemeen heil der Kerk. En hij zag met zijn geestes oog de gehele zegepralende Kerk eerbiedig neergebogen voor de goddelijke Majesteit, vurige smeekbeden opzeggende voor de ganse strijdende Kerk en als het ware pogende de hand van de Almachtige te weerhouden.”

Bovenaan ziet men op deze afbeelding God de Vader, toornende over de volkeren en gereed om Zijn bliksem te slingeren. Het hemelse hof is ter weerszijden neergeknield. Beneden bevindt zich in smekende houding de mensheid, vertegenwoordigd door haar geestelijke en wereldlijke gezagsdragers. Zij houden het oog gevestigd op Dionysius, die, van de aarde opgeheven, als bemiddelaar is voorgesteld, biddend: „Averte iram Tuam a nobis, Heer, wend Uw toorn van ons af.”

Enige jaren later is onder leiding van Dionysius een klooster zijner Orde gesticht nabij 's-Hertogenbosch. Het nieuwe huis werd genoemd: H. Sophia van Constantinopel. De Turken, die de Christelijke beschaving in héél Europa onder de voet dreigden te lopen, hadden in het Oosten de eerbiedwaardige Aya-Sophia-basiliek ontwaard en er een moskee van gemaakt. Dat had een schok gegeven in de ganse wereld van die tijd. Het kartuizerklooster bij Den Bosch nu beoogde te zijn een levend monument van eerherstel. Na drie, vier jaren van beslommingen, eerst korte tijd te Olland, daarna in Den Dungen en tenslotte definitief in Vught (Sophia's huis), is Dionysius ontheven van het bestuur over de nieuwe nederzetting. Hij kon toen terugkeren naar de stilte van zijn cel in Roermond. In 1471 is hij daar in geur van heiligheid gestorven, nalatend een zo imponerend aantal geschriften, dat deze in druk 42 grote quarto boekdelen vullen. De stormvloed van ontkerstening en modern heidendom, welke heden ten dage geloof, beschaving en vrede bedreigen, voert onwillekeurig de gedachten vijf eeuwen terug. Thans wordt de Christenheid opnieuw geteisterd door zeer grote gevaren. De hele wereld schokt op haar grondvesten. Doch ook nu wordt ons voorgehouden het oude devies der Orde van Sint-Bruno: Stat Crux dum volvitur orbis. Het Kruis houdt stand terwijl de wereld wentelt.

Kartuizer martelaren.

De kartuize Bethlehem te Roermond heeft haar 12 martelaren. Toen op 23 Juli 1572 de stad werd ingenomen door de Staatse huurtroepen, hebben zij daar een gruwelijk bloedbad aangericht onder de geestelijkheid der stad. Vooral op het kartuizerklooster hadden de benden het

gemunt. Het was waarlijk „de dag der vermoording van de kinderen in Bethlehem”, zoals het dodenregister van het convent het met een zinspeling op de naam van het klooster noemt.

Onder de kreet „Geld! Geld!” drong het krijgsvolk aan de voorzijde de gebouwen binnen. Allereerst troffen zij daar een donaat, broeder Stephanus van Roermond, die portier van het huis was. Deze „hun beleefdelijk ende sachtmoedelijk ontfangende, opdat hij hunnen gramschap ende furie breken soude, heeft hun van selfs de sleutelen overghelevert, ghebruyckende soete woorden op 't beste dat hy koste.” Zij wierpen echter de sleutels weg, zetten de vluchtende broeder na, wierpen hem bij de put ter aarde en brachten hem daar om het leven „meer als met een tursche wreetheyt.”

Daarna naderden zij de verblijven der lekebroeders. Hier ontmoetten zij de oude en afgeleefde donaat Albert van Winsen, de kloosterkok, die tengevolge van een beroerte het bed moest houden. Hij werd op staande voet vermoord. Een derde broeder, de donaat Jan van Sittard, die in het klooster bakker was, werd ontdekt onder een hoop takkebossen, waar hij zich uit angst schuil hield. Ook hem maakten zij in koelen bloede af. De bloeddorstige soldaten kwamen vervolgens, na de deuren met geweld te hebben opengebroken, „int binnenste klooster”. Daar troffen zij in de grote kruisgang Dom Erasmus van Maastricht aan, die oud en ziek was en steunende op een stok naar de kloosterkerk strompelde. Hier wilde hij zich voegen bij de anderen, die er verzameld waren om de dood af te wachten. Zonder aarzelen doorstaken zij hem, zodat hij ontziend neerviel. De hoogbejaarde Dom Mathias van Keulen werd op de drempel van zijn cel vermoord.

In een andere cel zag het volk de eveneens op leeftijd zijnde oud-prior Dom Willem Wellen (senior), die door zwakte verhinderd was zijn kluisje te verlaten. Hij werd verpleegd door zijn neef Dom Leonard van Luik. De soldaten riepen „Hier zijn de monniken, komt mede gesellen ende kameraden, laet ons hun vragen waer de schatten en 't geld is.” Zij brachten Wellen een wonde toe in de borst, doch niet dodelijk. De jonge Leonard van Luik werd op allerlei wijzen gepijnigd en mishandeld, doch bracht er ten slotte eveneens het leven af.

De prior, Dom Joachim van Tongerlo, had inmiddels inderhaast het grootste gedeelte van zijn convent in de kerk rond het altaar verzameld. Hier maande hij de zijnen aan tot standvastigheid. Zij ontvingen na een gezamenlijke belijdenis de absolutie. Onmiddellijk daarop volgde een verschrikkelijke slachting in de kerk. Het eerst werd een der jongsten, Dom Hendrik Wellen, die diaken was, door de woestelingen uit de kring gesleurd, en, toen hij op hun bedreiging niet wist te antwoorden waar geld te vinden was, stak men hem met een dolk dood. Hierna wendden zij zich tot een andere diaken, Nicolaas van Gangelt, die, terwijl hij knielde, zijn armen biddend omhoog hield geheven. Zij losten op hem een schot, waarvan de kogel zijn handen doorboorde. Hij viel voorover, waarop de bende hem liet liggen. Later is hij met Dom Jan van Maastricht, die een sabelwonde had ontvangen, gevankelijk weggevoerd en tegen betaling van een losprijs vrijgelaten.

Daarop was het de beurt van de procurator Dom Willem Wellen (junior). Men sloeg hem met een slagzwaard op het hoofd, sleurde hem, terwijl hij nog half leefde, uit de kerk en schoot hem in het kleine pand bij de kloosterpoort dood. Dom Joannes van Luik kreeg een kogel door

zijn zijde en is vervolgens met de kolven der geweren afgemaakt. Een der soldaten viel, roepende om geld en kostbaarheden, op Dom Joannes Leewis aan. Zijn medebroeders trachtten tevergeefs de woede van de aanvaller te bedaren. „Niemand van ons en heeft noch en kan geven, 't gene ghy van ons eyscht.” Het baatte niet. Men stak Leewis een dolk in de borst tot hij stuiptrekkend de geest gaf.

Dom Jan van Asch viel, aan de linkerarm gewond, in de kerk tussen de ontzielde lichamen van zijn confraters ter aarde. Men gaf hem enige stokslagen op het hoofd, waarna hij bleef liggen. Toen een der soldaten bemerkte, dat hij zijn lippen nog bewoog, schopte hij Asch tot tweemaal toe in het gezicht, zeggende: „Soo gij boosen monnink en hout noch niet op van bidden?” Asch is echter de gevolgen van deze mishandeling te boven gekomen. Dom Jan Gressenich geraakte er evenwel ernstiger aan toe. Men doorstak zijn rug, zodat hij zwaar gewond neerzeeg en een paar dagen later aan zijn wonden is bezweken.

Het elfde slachtoffer uit het convent, voor wie het bloedbad de dood ten gevolge heeft gehad, was Dom Severus, een monnik uit Coblenz, die tijdelijk in Roermond verbleef. In het koor der lekebroeders werd hij door zijn beulen achterhaald. Hij ontving zulk een sabelhouw op het hoofd, dat een bloedstraal hoog opsprong tegen de muur naast het Maria-altaar. 's Anderendaags vond men zijn lijk in de keuken. Het bleek te zijn ontkleed, schandelijk geschonden en met kokend water overgoten.

Het ergst van allen is het Dom Vincentius van Herck, de sacrista van het klooster, vergaan. De soldaten voerden hem in een spotprocessie onder vele kwellingen en onder het nabootsen van kerkelijke gezangen door de stad. Een

der beulen ging met het kruis voorop en sloeg daarmede telkens in het gezicht van het slachtoffer, dat met een koorkap was omhangen. Daarna werden hem neus en oren afgesneden en tenslotte deinsde het volk er niet voor terug om hem de kin in kruisvorm te splijten en hem de huid van het hoofd te stropen, zodat hij bijna geen mens meer geleek. Andere begeleiders hadden zich in witte kovens of kerkelijke gewaden gestoken en dreven daarmede de spot. Vincentius verdroeg deze martelingen en beledigingen met de grootste zachtmoedigheid. „Preekt nu eens, monnik” werd hem toegeroepen. Hij antwoordde: „Sal ick u preecken, die u niet en wilt beteren; Godt vergeve het u, want ick vergeve het u geerne, maar nu bidde ick u, maeckt toch eens een eynde van dese pyninghen.” Een der soldaten heeft hem daarop uit medelijden neergeschoten. Toen Vincentius echter nog tekenen van leven gaf, is zijn lichaam bij de ingang van de minderbroederskerk opgehangen.

Twaalf kartuizers waren aldus om het leven gebracht, te weten 9 monniken en 3 broeders. Hun schedels en gebeente worden achter glas bewaard in de kapel van het Groot Seminarie te Roermond, oudtijds de kloosterkerk der Kartuizers en de plaats der marteling. Het bloed der martelaren is het zaad der Christenen, zo luidt een oud gezegde. In de geschiedenis van onze Moeder de H. Kerk zal zich dit door alle eeuwen heen herhalen. Nog slechts enkele jaren geleden zijn ook in het kartuizerklooster bij Lucca in Italië door de Duitse bezetting twaalf monniken en broeders op wreedaardige wijze ter dood gebracht. Van degenen, die in 1572 het bloedbad in het klooster Bethlehem te Roermond hadden overleefd, zijn er nog twee binnen het jaar gestorven, namelijk de prior Joachim van Tongerlo en Dom Willem Wellen (senior).

In hetzelfde jaar, waarin deze gebeurtenissen in Roermond zijn geschied, is ook van de kartuize buiten Delft een der monniken doodgemarteld. Het was Dom Joost van Schoonhoven uit Gouda. Op weg naar Overschie was deze in de handen der Geuzen gevallen. De wrede Lumey heeft hem toen naar Den Briel laten voeren. Daar onderging hij vanwege Omal een overvloed van bespottingen en kwellingen. Men wilde hem levend aan de galg hangen, doch reeds op het martelveld gaf hij tijdens zijn laatste gebed de geest. Niettemin is zijn lichaam daarna opgehangen.

II

DE MONNIKEN VAN SINT BRUNO

*Zuiver contemplatieve instelling
van het Kartuizerleven.*

De laatste en diepste bestaansreden van de Contemplatief ligt noch in zijn zelfheiliging, noch in de verdienende waarde van zijn leven van gebed en boete, algemeen toepasselijk gemaakt door de kracht van de Gemeenschap der Heiligen, noch ook in het handhaven der geestelijke waarden, of in het handhaven van andere weldaden aan de mensheid, welke dan ook. *Neen, zijn ware reden van bestaan schuilt vóór alles in God.*

In de hemel, wanneer alle apostolaat door gebed en boete een einde zal hebben genomen, omdat er geen geestelijke noden meer te lenigen vallen en geen zonden meer uit te boeten zijn, zal het contemplatieve leven in al zijn zuiverheid en maagdelijke eenvoud uitbloeien. Dan zullen allen contemplatieven zijn.

Boven de naaste en zijn belangen staat dus God. Hij, die als oneindige Wijsheid, Schoonheid, Goedheid, het „op zich bestaandé *Recht*” is om gehoord, bewonderd en bemind te worden „ex toto”, met inzet van heel het wezen en van alle krachten van Zijn schepsel. De laatste reden van bestaan van de louter-contemplatief schuilt bijgevolg niet in hemzelf, noch in een ander. Ze gaat elk menselijk belang, individueel of sociaal, te boven. Ze schuilt in God, in Hem, die mateloos verdient, dat er onder de wezens, die Hij geschapen heeft tot zijn eigen

glorie, althans sommige zijn, die zich als enig doel stellen te leven met hun hart en geest gevestigd in *Hem*.

De maatschappelijke functie der contemplatieven bestaat bij uitstek juist daarin: in naam van de mensheid die al te zeer haar plichten vergeet, aan God die hulde te bieden, welke bestaat in het enkel voor *Hem* leven, in het aan *Hem* toewijden al wat men aan „zijn” en aan activiteit bezit. In een revelatie aan de H. Birgitta heeft de Heiland zelf de verhevenheid van die rol doen uitkomen, toen Hij de Kartuziers de Serafijnen der Strijdende Kerk noemde. Wanneer de contemplatieven in het brengen van deze hulde aan God, ten overvloede ook nog het geluk van tijd en eeuwigheid vinden en daarenboven een maatschappelijke nuttigheidsrol van de eerste rang vervullen, dan is dit eenvoudig een gevolg door God gewild, een gevolg, dat voortvloeit uit de aard der dingen zelf.

Men moet dus de beschouwing, verstaan in haar ruimste betekenis van uitsluitend gebedsleven, beschouwen als de eerste bestaansreden van de Kartuziers zowel als van alle zuiver contemplatieve Orden.

Combinatie van kluizenaars- en gemeenschapsleven.

Bovengenoemd doel: de vereniging met God in de beschouwing, kan echter de kartuizerorde niet volkomen karakteriseren. Immers, zij heeft dit met alle contemplatieve Orden gemeen.

Wat het kartuizerleven karakteriseert, is het complex van middelen, waarmee zij dat doel nastreeft, het levensmilieu door de stichter geschapen, dat de verwezenlijking van dit ideaal mogelijk maken en bevorderen moet. De alleroudste monniken, allen strikt contemplatieven,

waren eenzaten en kluizenaars. Zij kozen de absolute afzondering van de wereld en van elkaar als middel om tot eniging met God in de contemplatie te geraken.

Weldra ontstonden naast deze oorspronkelijke vorm zowel het coenobitisme of het kloosterleven in gemeenschap, alsook de „*laurai*” of kluisgroepen, d.z. kolonies van kluizenaars, wier eremitisme getemperd werd door enige oefeningen in gemeenschap.

Dit type nu, dat der „*laurai*”, wordt in de Westerse Kerk sinds negen eeuwen door de Orde der Kartuziers vertegenwoordigd. Daar zijn eremitisme en coenobitisme in zulke volmaakte verhoudingen tegen elkaar afgewogen, dat de Orde in de acht en halve eeuw van haar bestaan nimmer hervorming heeft behoeft.

Kluis en eenzaamheid, gematigd door een zeker aantal gemeenschappelijke observanties, vormen derhalve het karakteristieke levensmilieu van de Kartuizer, het speciale complex van middelen waarmee hij zijn doel nastreeft.

Wijsheid der Orderegels.

Allerlei lugubere praktijken zoals slapen in doodkisten of delven aan het eigen graf en dergelijke zijn en waren bij de Kartuziers onbekend.

Het gehele complex hunner regels is een waar monument van monnikenwijsheid, van straffe tucht gepaard met wel-doordachte bezadigdheid. Het is gebaseerd op de regel van de H. Benedictus, de brieven van de H. Hieronymus en enkele andere oude monastieke teksten. Gedurende acht eeuwen is het vervolmaakt door de arbeid der Generale Kapittels.

Andere Regels mogen in het een of ander opzicht strenger zijn, de Kartuizer Statuten gelden sinds eeuwen voor de Kerk als de meest strikte. Nergens bij de mannelijke kloosterorden is de afscheiding van de wereld volkomener, de doelstelling zuiverder, de tucht degelijker gewaarborgd. Zelfs voor geen Eucharistisch- of Mariacongres, evenmin voor een bisschopswijding of voor de begrafenis van autoriteiten mag de prior zijn kartuize verlaten. Slechts voor de dringende zakelijke noden is hem dit geoorloofd. Studie- of vacatiereizen zijn onbekend. Geen radio brengt de geluiden der wereld binnen de stille muren. Assistentie in de parochies wordt niet verleend. Een retraitant, die niet voor het onderzoek van zijn mogelijke kartuizerroeping komt, wordt zelden toegelaten. Bezoek uit een soort nieuwsgierigheid is enkel in zeer beperkte mate geoorloofd.

De quasi-abbatiale macht en de onbepaalde ambtsduur der prioren bevordert enerzijds de stabiliteit van het plaatselijk bestuur, terwijl anderzijds hun afzetbaarheid en de periodieke contrôle der visitatoren en van de Generale Kapittels een enigszins duurzaam wanbeheer uitsluit. Op het punt van eten en drinken, slaap, ontspanning, contact met anderen wordt de natuur in de kartuize wel verstorven, doch ze krijgt in zeer voldoende mate, wat ze behoeft. Zodat onder dit regime niet zelden ook delicate gestellen slagen, mits ze overigens gezond zijn van lichaam en geest.

Bouwplan
Kleine Communautaireiten
De Liturgie

De karakteristieke vereiste van het kartuizerleven, n.l. dat de monnik ook individueel in afzondering leeft, brengt met zich mede, dat hij daarin ongeveer ook alles moet vinden, wat hij voor zijn dagelijks bestaan nodig heeft. In plaats van de elders gebruikelijke cel (kamer-tje) bewoont hij bijgevolg een cel-woninkje, een kluis, een hele ermitage op zichzelf. Deze kluis bevat een woonvertrekje, waar de eenzaam bidt, studeert, slaapt en veelal zijn maaltijden gebruikt, een werkplaats, een wandelgaanderijtje en enkele vierkante meters grond. In dit klein bestek, zijn wereldje, leeft hij de grootste helft van zijn leven alleen onder Gods oog.

De kluisen zijn gelegen rondom een kloosterpand aan een kruisgang van ongewoon grote afmetingen. Deze kruisgang is zo lang van wege de tuintjes, die de cellen isoleren. Zo geeft dus het bouwplan ener kartuize reeds de uitdrukking van het instituut: kluisenaarsleven, maar in kolonie, getemperd door enig gemeenschappelijk leven, de kluisen verbonden door een kloostergang, die ter kerke voert en naar andere communaleitslokalen.

Aanvankelijk waren de cellen twaalf in getal en bestond het convent evenals de Subiaco-kloostertjes van de H. Benedictus uit een prior, twaalf monniken en ongeveer evenveel broeders. Later kwamen er een aantal z.g. dubbele conventen, van 24 cellen, zoals b.v. Monnikhuizen bij Arnhem, en zelfs enkele driedubbele. De ervaring heeft geleerd dat een communaleiteit van twintig à dertig koormonniken het ideaal is.

Niettemin, gegeven de bijzondere vereisten voor het leven in individuele eenzaamheid, mag men ook in de meest gunstige omstandigheden niet naders verwachten dan dat de Kartuziers, nu zoals immer te voren een naar verhouding klein kuddeke zullen blijven.

Gelijk gezegd vertegenwoordigt de kartuize in de Westerse Kerk het type der Oosterse „*laurai*” of kluisgroepen. Daarmee vertegenwoordigt zij tevens de oudst bestaande vorm van het kloosterleven. En geheel de geest der oude woestijnvaders beheerst nog hun streven.

Dit komt ook uit in hun liturgie. Gewend als men is aan de luister der plechtigheden in Benedictijner- en Cisterciënser abdijen, laat men er zich licht toe brengen te vergeten, dat de liturgie der oudste monniken zich juist kenmerkte door een strenge eenvoud en soberheid, waardoor ze afstak tegen de destijds aan de basilieken voorbehouden glansrijke ceremoniën met talrijke functionarissen. Zoals in de oude „*laurai*” staat in de kerk der kartuize de priester doorgaans alleen of enkel met zijn diaken aan het altaar en nog evenals in de oud-christelijke tijden zendt hij het hele canongebed in orantehouding ten hemel op. Wel echter neemt het koor in beurtzang en gebaar innig deel aan de offerhandeling.

De zang, uitsluitend Gregoriaans, kent geen begeleiding, doch ofschoon minder aesthetisch dan in de grote abdijen, neemt ze hier soms bijzonder treffend het karakter aan van „uitdrukking, stem van het contemplatieve leven der H. Kerk”.

De Uren van het Groot Officie, wanneer het gemeenschappelijk gevierd wordt, worden steeds in hun geheel gezongen. Ook de lange Metten. Zodat de teksten dier overoude voor zang bedoelde antifonen en responsories een relief krijgen, dat zij elders wegens de recitaties op

één toon missen. „Als men de Metten der Kartuziers heeft bijgewoond” schreef Léon Bloy, „zegt men tot zichzelf dat men tevoren nog niets van het monastieke leven begreep.”

Heeft Nederland Kartuziers nodig?

Ziehier, wat een leek, die sinds lang een vooraanstaande plaats in het geestesleven inneemt, naar een kartuize schreef: „Het wordt dringend tijd dat de Kartuziers terugkomen in Nederland. Evenals overal elders wil men er al te zeer volledig mens, aardse mens zijn, waaraan men dan het goddelijke toevoegt. In plaats van te begripen, dat men pas volledig mens — naar de maat van Onze Heer Jezus — wordt, wanneer men hoe langer hoe dichter bij God komt. Op de eerste plaats: *Soli Deo*. De mens is pas volledig, als hij vergoddelijkt is. Deze waarheid wordt al te zeer vergeten en door de moderne mens weggepraat. Daarom is het nodig en goed, dat het zuiver leven der Kartuziers weer gekend en begrepen wordt. Wij leven in een grote tijd. Het gaat om het ja of neen. En alleen de contemplatieven kunnen de redding brengen, door de reddende daad der contemplatie.”

Bijna 25 jaar geleden schreef Paus Pius XI over de Kartuziers deze gedenkwaardige woorden, die nog niets van hun waarde en actualiteit verloren hebben: „Zo al ooit dergelijke kluisenaars in Gods Kerk niet mochten ontbreken, dan is het wel vooral heden ten dage nodig, dat zij er zijn en zich laten gelden, nu wij zien hoeveel christenen met verwaarlozing van de overweging van het hemelse, ja zelfs zonder ooit te denken aan hun eeuwig heil, aardse goederen ongebreideld najagen en hun harts-

tochten bevredigen, heidense zeden lijnrecht in strijd met het Evangelie aannemen en in hun privaat en openbaar leven openlijk aan de dag leggen."

„Bovendien is het duidelijk, dat wie zich wijden aan een leven van onophoudelijk gebed en versterving, veel meer bijdragen tot de bloei van de Kerk en het heil der mensheid dan zij, die zich beijveren om 's Heren akker te bebouwen; immers, indien de eersten niet uit de hemel een overvloedige regen van goddelijke genaden deden neerdalen om de akker te besproeien, zouden de evangelische werkers heel wat minder vrucht oogsten van hun arbeid." (Apost. Constitutie „*Umbratitem*", 8 Juli 1924; A.A.S. t. XVI).

De vergeten en versmadede liefde van God voor zijn lieveling Mens, zijn verguisde Majesteit en getergde Gerechtigheid, de behoefte aan contemplatieve steun voor een steeds omvangrijker en absorberender apostolaat, vragen dus ook in het zedelijk verwilderde na-oorlogse Nederland dringend om de komst der Kartuizers.

Dit streven heeft dan ook de volledige instemming en de daadwerkelijke belangstelling mogen verwerven van het hoogste geestelijk Gezag hier te lande.

De Nederlandse communauteit te Calci

Buiten Pisa, waar de Toscaanse bergen beginnen, ligt in een dalkom, die de „liefelijke" heet, in Valle Gratirosa, de oude Certosa (d.i. kartuize). Gesticht in de tweede helft der veertiende eeuw, dus ongeveer gelijktijdig met de eerste nederzettingen der Orde in de Nederlanden, werd het geheel verbouwd in de baroktijd en derhalve

in een stijl, die vooral de Noord-Nederlanders voor een klooster in het eerst onwennig aandoet. Al gauw zal men echter onder de bekoring geraken van het in zijn marmerpracht toch eenvoudige claustrum, dat zò volkomen past in de omgeving dier olijfbergen.

In de Advent van 1946 werd hier de kleine Nederlandse communauteit vergaderd, welke de terugkeer der Orde naar het vaderland moet voorbereiden door aan aspiranten uit deze gewesten gelegenheid te geven zich te laten vormen tot authentieke zonen van S. Bruno in een monastieke omgeving, waar hun eigen taal gesproken wordt.

Daar het klooster plaats biedt voor ten hoogste een twintigtal koormonniken, is de kerncommunauteit zo klein mogelijk gehouden, om zoveel mogelijk cellen ter beschikking te hebben voor de opneming van novicen. Lang niet alle Kartuizers van Nederlandse stam, die in de verschillende kloosters der Orde leven, zijn er derhalve in ondergebracht.

De vereisten voor toelating tot het noviciaat der koormonniken zijn:

- 1° aanleg, geschiktheid en roeping tot dit zeer bijzondere leven, te beoordelen door de Oversten.
- 2° goede gezondheid en normale zenuwen, bevestigd door medisch attest.
- 3° gymnasiale of daarmee gelijkwaardige ontwikkeling, met degelijke kennis van het Latijn, desnoods te bewijzen door een examen.
- 4° voldoende stem en gehoor om de koorzang te kunnen aanleren.

Voor verdere bijzonderheden wende men zich tot de HoogEerw. Vader Prior, Certosa di Calci (Pisa) Italië.

De aspirant maakt bij zijn aankomst in de kartuize eerst acht dagen retraite. Daarna wordt hij *postulant* en neemt hij aan vrijwel alle oefeningen der communautiteit deel. Na een postulaat van ongeveer een maand geschiedt op de dag voorafgaande aan een feest de inkleding en de plechtige inzegening der kluis. Nu volgt een noviciaat van één jaar. Daarna worden Geloften afgelegd voor vier jaar en tenslotte voor eeuwig.

Leden van andere Orden, die met eeuwige Geloften naar de Kartuizers wenssen over te gaan — met verlof van hun Oversten en van de H. Stoel — moeten zes maanden postulant zijn en vervolgens twee jaar novice.

Aangezien er over de kartuizer Broeders zeer weinig literatuur bestaat en de Nederlandse communautiteit te Calci mede is samengesteld om de aanneming van Broeders te vergemakkelijken en te bevorderen, wordt er in dit geschriftje een apart hoofdstuk aan deze roeping gewijd.

Dagorde van de Kartuizers.

Enig idee van de wijze, waarop in het leven van de monnik van S. Bruno eremitisme en coenobitisme door-eengestremeld zijn, moge de volgende dagorde geven. Zij wordt gevolgd in het noviciaat der Nederlandse kartuize te Calci bij Pisa. De geproteste monniken mogen met behoud der vaste uren voor de Officies hun verdere tijd enigszins vrijer verdelen over de andere dagelijkse bezigheden.

Het gehele jaar door:

's avonds: 18.30 naar bed.

's nachts: 22.30 opstaan; 22.45 Metten en Laudan van het Maria-Officie *in de cel*, vervolgens geestelijke oefeningen.

23.30 *in de kerk* Metten en Laudan van het Groot Officie. Angelus. Terug *in de cel* (tegen 2 uur): Priem en z.g. „Missa sicca” van het Maria-Officie, d.i. slechts het misformulier zonder meer; naar bed.

's morgens: 5.45 opstaan.

Z o m e r d a g o r d e: op werkdagen van Beloken Pasen tot Kruisverheffing (14 Sept.)

6.— *in de cel*: Priem van het Groot Officie, Terts van het Maria-Officie, 6.30 Angelus, Matatie.

7.— *in de kerk*: aanbidding tot 7.15, litanie van Alleheiligen, Hoogmis.

in de kapellen: de stille H.H. Missen, voorafgegaan door Terts van het Groot Officie en gevolgd door Sext van het Maria-Officie.

9.— *in de cel*: korte ontspanning, geestelijke oefeningen of studie.

9.30 handenarbeid.

10.— Sext van het Groot Officie, morgenmaal, ontspanning.

12.— Angelus, Noon van het Maria-Officie, Noon van het Groot-Officie, geestelijke lezing.

13.— studie.

14.— handenarbeid.

14.45	Vespers van het Maria-Officie.
15.—	<i>in de kerk:</i> Vespers van het Groot Officie, op bepaalde dagen gevolgd door het Doden-officie. Bij terugkomst in de cel, naar gelang er tijd is studie, vespermaal, ontspanning.
17.—	studie.
17.30	recollectie.
18.—	Angelus, Completen van het Groot Officie en van de Mariagetijden.
18.30	naar bed.
22.30	opstaan, enz.

's Winters valt de morgenmaaltijd een uur later, na de Noon („noenmaal), in de Grote Vasten om 11.45.

Op Zon- en feestdagen worden behalve de Completen alle getijden van het Groot Officie in de kerk gezongen, de beide maaltijden genomen in de refter en de middag-recreatie gezamenlijk gehouden.

Eens per week, gewoonlijk 's Maandags, gaat men in de namiddag 3 à 4 uur gezamenlijk wandelen.

III

DE KARTUIZERBROEDERS

Een verborgen apostolaat.

Het leven der Kartuziers geniet weinig bekendheid. Dit geldt echter nog veel meer voor het leven der Broeders dan voor dat der Paters. En geen wonder: aan de roeping van de Kartuizer is het eigen om verborgen te leven en dus onbekend voor de mensen, evenals Christus dertig jaren van zijn kortstondig bestaan heeft doorgebracht in het nederig huisje van Nazareth.

De Kartuizerbroeder beeldt bij uitstek het nederige en werkzame leven na van de Zoon Gods, die op aarde was gekomen „om te dienen en niet om gediend te worden.” Daarin is juist de grootheid van zijn roeping gelegen: het is de roeping van Jezus zelf. Contemplatief kloosterling, aan God toegewijd door de plechtige geloften gelijk de priestermonniken, levend in de verborgenheid van zijn cel, leidt hij een bestaan van gebed en arbeid in eenzaamheid en stilzwijgen.

Er zijn nog heel wat mensen, die zich zonder voorbehoud aan God verlangen weg te schenken, ofschoon zij geen roeping hebben tot het priesterschap, hetzij omdat zij de aanleg missen voor de vereiste studie, hetzij omdat zij, ofschoon aangetrokken tot een leven van afscheiding van de wereld, toch bij temperament minder geschiktheid bezitten voor de strengere eenzaamheid der koormonniken en behoefte hebben aan meer lichamelijke bedrijvigheid. Ook zijn er, die wel priester zouden kunnen worden, doch die geleid door een bijzondere drang der genade er de

voorkeur aan geven om het meer nederige leven van Broeder te leiden ten einde aldus des te beter de zelfvernederingen te kunnen navolgen van de mensgeworden Zoon van God. De kronieken der Kartuziers vermelden hiervan een bekend voorbeeld in de beroemde graaf van Nevers. Na een van de belangrijkste functies te hebben bekleed aan het Hof van Frankrijk trad hij in de Grande Chartreuse in als Conversbroeder.

Enkele historische bijzonderheden.

In 1084 kwam Sint Bruno zich in de wildernis van Chartreuse vestigen. Hij werd vergezeld van zes reisgenoten, die evenals hij zozeer door de liefde tot God werden aangegrepen, dat zij alles hadden willen verlaten en de uiterste eenzaamheid wilden opzoeken om er zich te kunnen wijden aan de beschouwing van de Mateloze Goedheid. Vier van hen waren geestelijken, de beide andere waren leken: Andreas en Guarinus. Weldra voerden behoeften van praktische aard tot een verdeling van functies en werkzaamheden overeenkomstig ieders aanleg en opleiding in het verleden. Van meet af aan werd deze onderscheiden groepering aanvaard; zonder de Broeders zou het leven van strenge afzondering der Paters een onmogelijkheid zijn geweest. Juist op dat tijdstip begon men deze onderscheiden groepering in de monastieke Orden in te voeren.

Hoewel echter de Kartuzierbroeder zich meer inlaat met werk in gemeenschap dan de koormonniken, toch blijft hij een eenzaat. Aldus onderscheidt hij zich al dadelijk van de Broeders van alle andere Orden.

Andreas en Guarinus werden aldus de voorlopers van die indrukwekkende stoet Broeders, die door hun heiligheid

zoveel zegeningen over de Kartuzierorde afriepen en haar onschatbare diensten bewezen door hun arbeid en toewijding.

Hoe een Kartuzierbroeder leeft.

De inrichting van het leven van een Kartuzierbroeder is wondermooi: gebed, overweging, lezen, handenarbeid, ontspanning en zowel de uren van eenzaamheid als die van het gemeenschapsleven, het is alles harmonieus geordend om de ziel te brengen tot vereniging met God. Hierbij worden de grenzen der mogelijkheid van de menselijke natuur, noch die van elk individu afzonderlijk uit het oog verloren. Hij verdeelt zijn tijd naar het voorbeeld van Christus te Nazareth tussen de materiële huiselijke bezigheid en het gebed.

Niettegenstaande de onmiskenbare gestrengheid van het kartuzierleven kunnen dank zij deze harmonie ook diegenen, die een middelmatige gezondheid genieten en zelfs personen met expansieve temperamenten dit regime met goed gevolg verdragen.

Zijn contemplatief leven.

Gebed.

De voornaamste plicht van staat van de Broeder is het contemplatieve gebed in zijn verschillende vormen en uitingen. De Broeders zingen geen getijden: hun Officie bestaat uit een bepaald aantal Onze Vaders en Weesgegroeten volgens het plan van de Getijden der koormonniken. Op de gewone dagen zeggen zij het gedeeltelijk in de cel, gedeeltelijk gedurende de gezongen nachtelijke Metten.

Op de feestdagen zeggen zij al hun Officies in de kerk en wel op dezelfde uren als de Paters. Wanneer zij hun noviciaat voor Conversbroeders begonnen zijn, bidden zij dagelijks bovendien het Officie van de H. Maagd, terwijl zij nogal vaak ook dat der Overledenen moeten bidden.

Zij hebben daarenboven een gezamenlijk morgengebed en de Communiemis, voorafgegaan of gevolgd door een half uur meditatie. Hun avondgebed verrichten zij gezamenlijk of in de cel.

Eenzaamheid.

De Broeders hebben elk een cel; in deze cel brengen zij al de tijd door, die hun overblijft na het verrichten van het werk, de Getijden en de geestelijke oefeningen in de kerk en de kapel. Zij mogen hun cel niet verlaten zonder geldige reden. Als zij buiten hun cel geen bezigheden hebben, behoren zij er naar terug te keren met gretigheid, zoals de Statuten het uitdrukken: „gelijk een vis naar het water.”

Behalve op Zon- en feestdagen eten zij alleen, in hun cel. Zij delen zelfs op werkdagen gedurende een groot gedeelte van de dag het leven der Paters, hetzij alleen in de cel, hetzij in de kerk of in de broederskapel.

Op Zon- en feestdagen delen zij het leven der Paters nog meer, daar zij dan op dezelfde uren, waarop de koormonniken hun Officies zingen, al hun eigen Officies in de kerk zeggen. Op deze dagen moeten zij al hun verdere tijd in de cel doorbrengen, tenzij hun hulp voor bijzondere werkzaamheden wordt gevergd. Op zulke dagen mogen zij zelfs hun werkplaats of het terrein van hun arbeid niet bezoeken zonder speciaal verlof.

Stilzwijgen.

Eenzaamheid en stilzwijgen gaan onafscheidelijk samen. Door het stilzwijgen wordt de eenzaamheid als het ware ook buiten de cel voortgezet. Het maakt het mogelijk om zelfs onder de gemeenschappelijke werkzaamheden in innig verkeer met God te leven. Daarom is de regel der Kartuizers op dit punt zeer streng.

Als Broeders gezamenlijk arbeiden, mogen zij met elkaar — en enkel met elkaar — spreken over datgene „wat noodzakelijk en nuttig is”. Anders mogen zij dat niet, tenzij in geval van dringende noodzakelijkheid.

Boetvaardigheid.

Contemplatief leven zonder beoefening van boetvaardigheid is een onmogelijkheid. Het gebed moge al de ziel verheffen tot God, de beoefening van de boetvaardigheid moet haar losmaken van het aardse. Het is dus geen wonder, dat boeteprelecties een belangrijke plaats in de regel der kartuizer Broeders innemen: volstreekte onthouding van vlees, veelvuldig vasten, nachtkoor, slapen op een hard bed, armoede, enz. Geen enkele van al deze boetedoeningen gaat echter de krachten van een middelmatige gezondheid te boven, daar alles getemperd wordt door die juiste maat, welke de Statuten der Orde zo karakteriseert. De moeilijkheid van deze boetplegingen ligt meer in de volharding. Deze geeft er ook de werkdadigheid aan om de „oude mens” te doen sterven.

Het is aan de Broeders niet geoorloofd andere versterkingen te beoefenen, dan die welke de regel voorschrijft, tenzij met bijzonder verlof. Dit wordt evenwel niet gauw gegeven aan beginners, daar de ondervinding geleerd heeft dat vrijwillige versterving maar al te dikwijls de

eigenliefde meer voedt, dan dat zij ze uitroeit. Trouwens het nauwkeurig en edelmoedig onderhouden der Kartuizerstatuten vermag de offergeest ook van de vurigste zielen ruimschoots te bevredigen.

Zoals we straks nog nader zullen zien krijgen de Broeders vooral gelegenheid om die geest van boetvaardigheid te beoefenen bij het handwerk, dat in hun leven zulk een belangrijke plaats inneemt.

De boetvaardigheid is voor de Kartuizer van des te meer gewicht, omdat het doel van zijn Orde zo verheven is en hij geroepen is tot een bijzonder innige en diepe vereniging met God. Hij moet zijn boetvaardigheid dus steeds beschouwen in verband met zijn vereniging met God, waarin het onmiddellijk doel van heel zijn streven bestaat. Zijn boetedoening mag dat ideaal niet in vergetelheid doen raken of op de achtergrond schuiven. Zij moet er aan ondergeschikt blijven als middel om het te verwezenlijken. De versterving moet derhalve beoefend worden met een zekere heilige vrijheid en eenvoud, naargelang de ontwikkeling van het genadeleven dat meebrengt en vergt.

Wat hier gezegd wordt omtrent de boetvaardigheid geldt evenzeer voor de overige observanties. Als de nieuweling ze in deze geest beoefent, zal hij spoedig gewaar worden, hoe mooi ze tot in de kleinste bijzonderheden geregeld zijn om hem er toe te brengen „God met steeds meer zorg te zoeken, Hem eerder te vinden en volkomener te bezitten.” (Inleiding der Kartuizerstatuten.)

Arbeid.

Handenarbeid vult een groot gedeelte van het bestaan van een Kartuizerbroeder: zes à zeven uur per dag. Hij moet er goed van overtuigd zijn, dat hij in nederige dienst-

baarheid zijn roeping moet verwezenlijken en daarbij trachten de vereniging met God van zijn gebedsuren voort te zetten.

De behoeften van een kartuize zijn talrijk en verscheiden genoeg, zodat er in de regel wel een bezigheid te vinden is, die overeenkomt met ieders krachten en aanleg, van veldarbeid tot keuken- en huiswerk, van de timmerwinkel tot de kleermakerij. Het behoeft geen betoog, dat iemand, die voor vrijwel geen enkel werk geschikt is, niet als Broeder kan worden aangenomen: deze ongeschiktheid bewijst integendeel zijn gemis aan roeping.

Het werk moet zoveel mogelijk in stilzwijgen worden verricht. Op deze wijze kan een Broeder, die zijn regel trouw is en zijn tong weet te beheersen, de ganse dag het intieme zielscontact, dat hij met Jezus in zijn cel of in de kerk is begonnen, voortzetten. In zijn arbeidzaam leven vindt hij tevens gelegenheid te over voor allerlei offers, voor zelfverloochening onder de meest uiteenlopende vormen, voor deugdbeoefening, vooral van de broederlijke liefde, ootmoed en gehoorzaamheid. De regel schrijft bovendien voor, dat de Oversten dikwijls de bezigheden der jonge broeders moeten verwisselen om in hun zielen alle voorkeur, die van de „oude mens” kan uitgaan, uit te roeien.

Het verborgen en zwijgend apostolaat der Broeders.

Een dergelijk leven, hetwelk in al zijn volheid en volgens het voorbeeld van de heilige stichter der Orde en zijn gezellen in de geest van geloof en offer wordt beleefd, kan niet anders dan hoge waarde hebben in de ogen van God. De bemiddelende macht van dit leven strekt zich uit over de gehele Kerk, zoals Paus Pius XI in de Bul

„Umbratilem”, waarmee in 1924 de Statuten der Orde opnieuw werden goedgekeurd, heeft verklaard. (Zie boven, blz. 26). Al kent hij er op aarde de uitwerking niet van — en dit is op zich zelf ook reeds een offer — toch zegt het geloof de Kartuiserbroeder, dat zijn gebed, zijn offers van elke dag, zijn nederige arbeid genade, licht en leven verdienen voor de zielen, die er behoefte aan hebben.

In het Mystieke Lichaam van Christus, dat de Kerk is, zijn de contemplatieven als het ware de verborgen aderen, die aan de andere ledematen in stilte het bovennatuurlijk leven toevoeren. Zij doen dit des te overvloediger naarmate zij zelf des te inniger verbonden zijn met de Levensbron, die Christus is, des te meer leeg van zich zelf en van alle aardse gehechtheid en dieper verborgen.

Na de priestermonniken, die dit apostolaat van voorbede en bemiddeling krachtens hun priesterschap op een bijzondere wijze vervullen, komt aan de Kartuiserbroeders dus een voorname maatschappelijke functie en een hoge waardigheid toe op aarde.

Hoe men Broeder wordt.

Bij zijn intrede in de Orde der Kartuisers wordt de aspirant eerst in het gastenverblijf ontvangen. Daar denkt hij gedurende enkele dagen nader over zijn roeping na onder leiding van een der Paters.

Blijft hij bij zijn gedachte, dan brengt men hem naar de cel, d.i. hij krijgt in het broedersverblijf een zeer eenvoudig gemeubileerde kamer. Van dat ogenblik af neemt hij deel aan vrijwel alle gemeenschappelijke oefeningen der Broeders. Hij volgt eveneens hun dagorde voor de arbeid. Over zijn wereldse kledij draagt hij als eerste teken van

zijn afscheiding van de wereld een zwarte kiel. Een oudere Broeder zorgt speciaal voor hem en heeft de taak hem op de hoogte te brengen van de regels en gebruiken der Orde en om hem te leren zijn Officie te bidden. Voor al wat de geestelijke vorming betreft staat de nieuwgekomen onder de leiding en het gezag van de Pater-Novicenmeester. Deze heeft tot taak zijn roeping op de proef te stellen en moet hem inleiden in het kloosterleven. Deze eerste periode, de aspirantentijd, duurt ongeveer een maand.

Als de aspirant waarborgen geeft van volharding, wordt hem veroorloofd zijn „postulaat” te beginnen. Hij volgt dan de leefregel der Broeders in alle bijzonderheden. Hij ontvangt een kloosternaam en draagt bij alle communautiteitsoefeningen een bruine mantel en dito calotje. Na verloop van tijd wordt hij Donaat.

De „donatie” is nog geen gelofte aan God gedaan, maar een in geweten verplichtend contract tussen de Donaat en de Orde. De eerste verplicht zich de regels en Oversten van de Orde te gehoorzamen, in armoede en zuiverheid te leven en het werk te verrichten, dat hem wordt opgedragen. De Orde van haar kant neemt de Donaat op in haar familie en maakt hem deelachtig aan haar geestelijke goederen. De Donaat heeft zich uit liefde tot God aan de Orde gegeven, vandaar zijn naam.

Niettemin is de Donaat nog niet onherroepelijk aan de Orde gebonden. Hij kan weliswaar levenslang donaat blijven, ofwel omdat men hem minder geschikt acht voor de strengere verplichtingen en de geloften der Conversen, ofwel omdat hij het zelf vraagt. De Orde is evenwel in zoverre jegens hem gebonden, dat zij hem niet om gezondheidsredenen kan wegzenden. Verder blijft het leven van de Donaat hetzelfde als dat van de Novice.

Als hij het vraagt kan de Donaat na ten minste vijf jaar tot het noviciaat der Conversbroeders worden toegelaten om er zich op de geloften voor te bereiden. Dit nieuwe noviciaat duurt een jaar. Daarna — overeenkomstig het Kerkelijk Recht — worden voor drie jaar tijdelijke geloften afgelegd. Na verloop van deze drie jaar kan de Convers verlof ontvangen om zich nu definitief aan God te binden door de Plechtige eeuwige Geloften.

Een postulant, die van een andere Orde komt en daar reeds *eeuwige geloften* heeft afgelegd, begint zonder eerst Donaat te worden dadelijk na het postulaatsjaar zijn noviciaat voor Convers. Na twee jaar noviciaat kan hij dan toegelaten worden tot de Plechtige Geloften.

Dagorde van de Broeders in de Nederlandse kartuize op werkdagen.

- 5.— uur — opstaan.
- 5.15 — in de Broederskapel: Morgengebed — Meditatie — Communiemis.
- 6.45 — in de cel: Ontbijt — Kleine uurtjes van het Officie.
- 7.15 — arbeid.
- 10.— — in de cel: Middagmaal — Vrije tijd.
- 11.45 — in de cel: Geestelijke lezing.
- 12.— — in de kerk: aanbidding.
(op vastendagen vallen de oefeningen der drie voorafgaande tijdstippen op een later uur)
- 12.15 — arbeid.
- 17.— — in de cel: Vespers — avondmaal — vrije tijd.
- 18.— — in de Broederskapel: Avondgebeden.
- 18.30 — in de cel: lectuur.

- 19.— — naar bed.
- 23.15 — opstaan.
- 23.30 — in de kerk: Metten — daarna enige gebeden in de cel — slapen.

SLOTWOORD

De trek naar de kartuize, naar deze zeer bijzondere vorm van monastiek leven in ver doorgevoerde eenzaamheid, bleef altijd vaardig onder de Nederlanders. Thans dringt deze trek zelfs sterker door dan ooit sinds de dagen der z.g. Reformatie.

Reeds hebben de Kartuizers van Nederlandse stam een eigen communauteit in Italië. Na de oorlog is, zoals reeds is medegedeeld, het klooster te Calci bij Pisa betrokken door Nederlandse monniken en broeders. Deze onverwachte gebeurtenis is hier met blijdschap vernomen. Zij is inderdaad opmerkelijk en hoopgevend. Immers het bestuur der Orde, dat sedert 1940 weer zetelt in de beroemde Grande Chartreuse, heeft door deze gelukkige beschikking de mogelijkheid geschapen tot geleidelijk herstel van de zegenrijke betrekkingen, welke de Orde weleer met onze landen heeft gehad, vooral in de late middeleeuwen en in de tijd der contra-reformatie. Dit convent nu, dat daarginds in lentebloei verkeert en een noviciaat voor Nederlandse roepingen heeft geopend, hoopt zich binnen afzienbare tijd — indien althans voldoende stoffelijke steun wordt geboden — van Italië naar de vaderlandse bodem te kunnen verplaatsen. Om deze vestiging te bevorderen is hier te lande sedert kort met goedkeuring van de Oversten der Orde de Stichting „Dionysius de Kartuizer” werkzaam. (Correspondentie-adres: Prins Bernhardlaan 2a, Beverwijk).

Teneinde de wenselijkheid om een Nederlandse kartuize te helpen stichten op haar juiste waarde te kunnen schatten is het noodzakelijk, dat wij de merkwaardigste onder de kloosterorden beter leren kennen. Welnu, geen ander was het doel van dit kleine geschrift. Moge het in zijn opzet geslaagd zijn!

Literatuur.

Belangstellenden worden gewezen op de volgende uitgaven:

1. B. du Moustier, *Kartuizers* (Tilburg 1947); met 16 fotoreproducties, geb. f 4,90. (In een aanhangsel vindt men de adressen van alle huidige kartuizen en een welgekozen en beredeneerde keuze uit de literatuur omtrent de Kartuizerorde.)
2. Pieter van der Meer de Walcheren, *Het Witte Paradijs*, 3e druk (Utrecht 1948), geb. f 3,75.
3. *Inleiding tot het inwendig leven door een Kartuizer*, vertaald door M. Molenaar M.S.C. (Tilburg, f 1,90).